

Kim Bu Konuşan?

1941 yılında Almanların Oslo'ya yaptığı hava saldırısında, bir şarapnel parçası 30 yaşındaki Astrid isimli Norveçli bir kadının başının sol tarafına isabet eder. Sağ tarafı kısmi felç olan kadında (beynin konuşma ile ilgili sol frontal lobundaki hasar sonucu) broca afazisi gelişir ve epilepsi görülür. Bir yıl içinde dil kullanımı gelişir ancak konuşma ritminde ve aksanında değişiklikler olmuştur. Nörolog Monrad-Krohn Astrid'in durumunu 1947 yılında detaylı bir şekilde rapor etti. Astrid'in yaşadığı sorunun nedeni yabancı aksan sendromuydu. Aslında ilk olarak yabancı aksan sendromundan Fransız nörolog Pierre Maire 1907'de yayımladığı bir makalesinde söz etmişti.

Yabancı aksan sendromunun da dâhil olduğu, nadir görülen ya da hakkında çok az bilgi sahibi olunan hastalıkların belirtileri yüzyıllardır biliniyor. Fakat bazılarının yakın zamana kadar ismi bile konuşmuş değildi. Bazıları ise son yıllarda bilim insanlarının dikkatini çekmeye başladı.

Yabancı aksan sendromu da işte bu nadir görülen tuhaf beyin hastalıklarından biri. Öyle ki 1942-2009 yılları arasında bu hastalıkla ilgili sadece 62 vaka rapor edilmiş. Bu 62 vakadan biri de felç geçirdikten sonra konuşma yeteneğini kaybetmiş, 39 yaşında İrlandalı bir kadın. İrlanda dışına hiç çıkmamış bu kadın bir süre sonra tekrar konuşmaya başladı, ancak Fransız aksanıyla. Böylece felç nedeniyle yabancı aksan sendromu görülen nadir kişiler listesine girmiş oldu.

Pardon, Memleket Neresi?

Yabancı aksan sendromu görülen, ancak yaşadığı ülkeden hiç çıkmamış bir kişinin karşılaşabileceği bir soru bu. Yabancı aksan sendromu, felç ya da travmatik beyin hasarı sonucunda beynin konuşmayı ve konuşurken kullanılan kasların koordinasyonunu kontrol eden bölümünün işlevini yerine getirememesi sonucu ortaya çıkıyor. Kişi dilini kontrol edemiyor ve farklı bir aksanla konuşuyor. Felç ve travmatik beyin hasarına ek olarak multiple skleroz, migren ve psikiyatrik bozukluklar da yabancı aksan sendromuna neden olan sorunlar arasında.

Yabancı aksan sendromu görülen kişinin ünlü ve ünsüz harfleri telaffuz etme şekli, konuşma ritmi değişiyor, konuşurken dil farklı konumda oluyor. Örneğin aksan değişikliğinde en önemli faktörlerden biri ünlü harfler. Seslendirilecek her ünlü harf için dilin ağız içindeki konumu -ne kadar ileride ya da ne kadar geride olması gerektiği- değişiyor. Böylece kelimelerin telaffuzunda, söz diziliminde ve kelime dağarcığındaki değişikliklere ek olarak cümlelerde ve kelimelerde doğru olmayan vurgular ortaya çıkıyor. Kişinin konuşması o kadar çok değişiyor ki karşılarındaki kişide başka bir ülkeden olduğu izlenimi uyandırıyor.

Her hastanın durumu kendisine özel de olabiliyor. Fakat çoğu vakada ortak vurgu ve ses değişiklikleri görülüyor. Genellikle hecelerde fazladan vurgu oluyor. Bir ünsüz harf başka bir ünsüz harfle değiştirilebiliyor ya da tamamen çıkarılıyor. Tipik bir yabancı aksan sendromu hastasında konuşulanı anlama problemine rastlanmıyor.

Literatürde bu hastalığın üç farklı tipinden söz ediliyor. Nörojen yani sinir sistemi kaynaklı, psikojen yani psikolojik kökenli ya da her iki nedenin de bir arada bulunduğu karmaşık tip. Daha çok rastlanan nörojenik yabancı aksan sendromunda kesin mekanizma henüz tam olarak açıklanamasa da, felç ya da travma sonrasında yapılan beyin görüntülemelerinde beyinde hasar olduğu gözlenmiş. Bu hasarlar arasında yer alan damarlardaki doku bozuklukları genellikle orta beyin atar damarlarında, motor konuşma alanlarında, beyincikte gerçekleşiyor. Aynı zamanda beynin iç kapsül denen yapısı ve bazal ganglia da etkileniyor. Psikojenik türün altında psikolojik ve psikiyatrik hastalıkların yattığı düşünülüyor. Sağ yarıküredeki, konuşurken doğru vurgulamada rol oynayan beyin bölgesinde oluşan hasarın neden olduğu en az iki yabancı aksan sendromu vakası biliniyor. Literatürdeki vakaların çoğunu 50 yaş üstündeki kadınlar oluşturuyor.

Tedavi İçin Uzman Ekip

Yabancı aksan sendromunun tamamen ortadan kalkması pek görülen bir durum değil. Çoğu vakada bu durum kalıcı. Fakat beyin kanaması ya da epilepsi gibi hastalıklardan sonra gelişen yabancı aksan sendromunun düzeldiğine dair bir kaç örnek de var. Nadir olarak görülen bu sağlık sorununu değerlendirmek ve teşhis koymak için dil ve konuşma patoloğu, nörolog, nöropsikolog ve psikoloğtan oluşan bir ekip gerekiyor. Okuma, yazma, dil anlama testlerine ek olarak konuşmada değişikliğe neden olacak bir psikolojik sorun olup olmadığını anlamak için de psikolojik değerlendirme yapılabilir.



Yabancı aksan sendromunun belirtilerinden biri hastanın dilini ya da çenesini konuşurken normalden daha farklı hareket ettirmesidir; bu nedenle farklı sesler ortaya çıkar, uzmanlar da bu konuşmaları kaydederek analiz eder. Psikolojik testlere ek olarak konuşmanın ritmini ve vurgusunu kontrol eden beyin bölgelerinde bir hasar olup olmadığı görüntüleme yöntemleriyle incelenir.

Yabancı aksan sendromu çeşitli yollarla teşhis edilebiliyor. Teşhis edebilmek için de hastanın geçmişten bugüne sağlığı ile ilgili tüm detayların bilinmesi önemli. Mutlaka bir psikiyatru danışılmalı. Hastanın konuşma özelliklerini değerlendirmek için doğal aksanının biliniyor olması da problemi tanımlamada yardımcı oluyor. Elektroensefalografi de (beyin dalgaları aktivitesinin elektriksel yöntemle izlenmesini ölçen yöntem) teşhis için kullanılan yöntemlerden biri. Ayrıca manyetik rezonans görüntüleme ve bilgisayarlı tomografi de teşhiste kullanılan görüntüleme yöntemleri.

Yabancı aksan sendromu gibi garip pek çok beyin hastalığı var. Sonraki sayılarımızda yer vermeye devam edeceğimiz nadir görülen tuhaf hastalıkların, beyin konusunda artan bilgiler ışığında tedavi edilmesi umut ediliyor.

<http://www.sciencealert.com/10-brain-disorders-that-completely-change-how-people-see-the-world>
<http://dx.doi.org/10.1155/2016/8073572>